

ikante geen
ar zonden,
om erdoor
chap nader
niet, dat
te zal ver-
nd, die de
n zich toe-
gij zoudt
van buiten
om zich in
I Gods lof

HEPP.

ogelijk om
r Generale
onze lezers
k hun het
dorgelijke
ontbreekt
en het zou
uitenstaan-
ken wezen,
Zoo staat
resties, die
en ophou-
werk ver-
stilzwijgend

genomen.
dat de Sy-
de Classis
tingen met
le vieren,
leden der
en deelne-
nig, geheel
of. Kuiper,
vondmaal,
den kerke-
igt, geener-
o ze geen
des Heeren
Belijdenis
en. Zelfs
van afzon-
ch advies
eigend, en
zelfs geen

voor onze
ingevoerd,
n der ge-
goeddukt,
n geschie-
kan zijn.
nuten ge-
n wij niet.
t op „Son-
dmaal had
gheid, had
in ketterij
ed, dat de
heeft uit-
e aanmer-
nzulken is
gevraagd

boom zich
ngen van
moest even
ing geven.

aan alle
nen beker

f. Kuiper
aandacht
ur is toe-
den over-
waarover
orstel had
en waren
el en niet
had even-
n aan de
zoekt, om
te en ge-
er te om-

oldaan.
niet uitge-
s Woords
n geldelijk

voordeel mag worden prijsgegeven; voorts dat alleen zij, die de Kerken, zij het dan indirect, blijven dienen als hoogleraar in de theologie of geestelijk verzorger, hun radicaal als predikant kunnen behouden; vervolgens dat de Kerken moeten toezien, dat niet door haar slechte bezoldiging en gierigheid deze verlating van den Dienst in de hand wordt gewerkt, maar... van de gewichtige redenen heeft zij geen nadere formulering gegeven.

Natuurlijk niet!
Ieder geval moet op zichzelf worden beoordeeld. Hiervoor zijn geen lijsten met regelen te geven, en elke Classis, die voor zoo'n geval wordt geplaatst, en voortaan bijgestaan zal worden door het advies der provinciale Deputaten, zal zelve met wijsheid en voorzichtigheid hebben te oordeelen.

Wat terstond de Classis Dordt geldt.
Zij zal moeten uitmaken of Ds. Vonckenberg als directeur van het Boudsbureau emeritus-predikant kan worden, of z'n radicaal moet prijsgeven. Mij wijst de beslissing der Synode op het laatste, want als Prof. Van Schelven, door zijn hoogleraarschap in de letteren tot een anderen staat des levens is overgegaan, (wat op de Synode door de verwerping van diens beroep duidelijk is uitgesproken), zal Ds. Vonckenberg wel geen ander lot beschoren wezen. Misschien denkt de Classis Dordt er anders over, maar ik zie niet in dat de arbeid voor de gereformeerde jongelingen, die toch niet tot de Gereformeerde Kerk behoeven te behoren, meer kerkelijk is dan het academisch onderricht aan studenten der Vrije Universiteit.

Willen we deze broeders dan missen?
Ganschelijk niet, en het zal met mij menigeen spijten, dat zij den kring der „pastores" moeten verlaten. Zal het dan niet meer oorbaar zijn te zeggen: Dominé Vonckenberg? Een andere titel klinkt zoo vreemd.

Mag ik dicht in de buurt blijven?
We waren zoo genoegelijk met de vraag bezig of het artikel 12 of 13 moest zijn, en nu verhuis ik naar dit laatste artikel, dat door wijlen Ds. Hoekstra, den geestigen, hoogst-bekwamen Arnhemschen predikant, niet zonder reden gequalificeerd is als het Bethesda in onze Kerken. En... dat Bethesda-karakter kwam op deze Synode weer duidelijk uit. Hoewel in 1917, op de Rotterdamse Synode, nog een beslissing gevallen was, en men daar hoopte de rust voor meerdere jaren verzekerd te hebben, bleken de Kerken door dat besluit nog niet bevredigd te zijn, en van de gezondheid dezer regeling allerminst overtuigd te wezen. Noord-Holland en Overijssel wilden een andere regeling.

De kerkeraad van Den Helder deed eenzelfde verzoek.

Een ouderling uit Wormer voegde zijn wensch hierbij, en het kwam ook op de Synode duidelijk uit, dat men, met onverzwakte handhaving van het beginsel in art. 13 uitgedrukt, toch heel gaarne een andere wijze van uitvoering zag aangenomen, die de lasten over de Kerken billijker verdeelt. En... wat te Rotterdam nog niet mogelijk was, ging er in Leeuwarden, waar de radicale en frische geest van het Noorden over alle harten woei, zonder stemming door.

Een commissie van drie personen zal de zaak onderzoeken.

Werke haar arbeid mede tot volledig herstel, want dan zal er onder ons niet minder vreugde wezen, dan bij alle emeriti, weduwen en wezen, die hun pensioen aanmerkelijk zagen verhoogd. 't Kon ook niet anders. De nood was hoog geklommen. In menig gezin werd armoede geleden, en er zijn oude broeders, die nu o zoo zuinig en karig hun levensavond moeten slijten, terwijl de gemeenten, die zij vroeger dienden voor 'n laag tractement, maatschappelijk welvaren en hoog boden om een dominé naar haar keuze te krijgen.

Ook in dit opzicht is er bekeering noodig.
Openbare zich in vele Kerken de Zacheus-geest, die doet spreken: al wat ik te weinig gegeven heb, geef ik vierdubbel weer! Dan komt er ook voor de geëmeriteerden wegens invaliditeit verademing. Het spijt mij nog, dat er overwegende redenen waren om mijn voorstel, dat hun het volle pensioen wilde toekomen, nog niet aan te nemen. Als over drie jaar deze ellende dan maar wordt weggenomen.

Over drie jaar.
Dan komt ook aan de orde het echtscheidings-rapport en het professoraal advies aangaande de Evangelisatie. Deze beide waren zóó laat aan de Kerken toegezonden, dat van nauwkeurige bestudering geen sprake kon zijn, terwijl de Synode ook meer licht wenschte omtrent de redenen voor echtscheiding, waarover prof. Ridderbos een van die der andere Deputaten afwijkende meening voorstond. Dit uitstel beteekent natuurlijk niet dat in deze drie jaren de Evangelisatie-arbeid stil moet liggen. Dit werk kan „onverhinderd" voortgaan, en het zal mij, er ook geen groote schade door lijken, dat de Synode geen beslissing nam. Het rapport bevatte weinig nieuwe dingen, en de lijnen, die daarin zijn aangegeven, worden reeds lang gevolgd. En... de natuur zal ook hier sterker zijn dan de leer.

Een groot deel van den Synodalen tijd wordt en is weer in beslag genomen door de zaken der

Zending, die op het agendum o zoo kort en met 'n enkel woord zijn vermeld, maar de eene sessie na de andere vullen. En... welk een overeenkomst tusschen agendum en vergadering! Zoo kort als het eerste over de missie is, zoo weinig zeggend is ook de Synode, want over de missionaire rapporten vraagt bijna niemand het woord en wordt schier geen stemming gehouden.

Hoe komt dat?
Is er voor de Zending weinig belangstelling?
Allermint?
Zijn deze zaken van minder gewicht?
Wie durft het te beweren?
Zijn de rapporten en voorstellen niet belangrijk?
Maar... hoe zou dat mogelijk zijn? — doch het diepe zwijgen en de stille instemming der Synode laat zich alleen hieruit verklaren, dat Indië zoover weg en de missie aan uitnemende mannen toevertrouwd is.

Wie durft tegen de Deputaten op te komen?
Wie waagt den strijd tegen den „officier" Breukelaar en den ridder van de Oranje Nassau-orde Hania? En dan waren er ditmaal niet minder dan vijf broeders uit Indië. Dr. van Andel, Ds. Colenbrander, Ds. Merkelijn, Ds. Zwaan en Dr. Offringa verblijdden ons door hun tegenwoordigheid, en Java scheen leeggestroomd. Maar... ons tot heil! Wat was het kostelijk hun woord te hooren! Wat heeft God ons in deze mannen uitnemende krachten gegeven, en wij hopen, dat de besluiten der Synode hun arbeid mogen vergemakkelijken en voor de Zending ten zegen zullen zijn.

Die besluiten grijpen nog al in.
Ik denk b.v. aan de opleidingsschool op Soemba, die minstens f40.000 zal kosten; aan de mutatie aan de Keuchenis-school, en, wat niet direct de Zending raakt, de zelfstandige Classisvorming op Java. Met deze laatste decisie wenschte de scriba-deputaat der Classis Den Haag voor de correspondentie met de buitenkerken, tot haar ressort behoorende, niet alleen de Indische Kerken, maar ook zichzelf allerhartelijkst geluk.

De arbeid onder de verstrooiden geeft ook veel reden tot dank.

Dr. Harrenstein werkt op Sumatra met veel zegen. En nu begint Bandoeng ook.
God zegene onze broeders en zusters in Indië rijkelijk met Zijn genade.

Van Indië ga ik nog even naar 't moederland toe. Van de missionaire naar de gewone predikanten, die wel geen zending drijven onder heidenen, doch desniettemin staande met paganistische factoren onder de broeders in aanraking kunnen komen. En tot die niet-christelijke elementen behoort ook de zuinigheid van sommige Kerken ten opzichte van het tractement, dat nog op menige plaats beneden het zedelijk-geoorloofde blijft.

Och — dat Hania's rapport overal gelezen werd!
De Commissie tot verbetering der predikants-tractementen moest van zulke droeve dingen melding maken. Wel kon zij ook van veel goeds spreken, want de totaalsom der tractementen is sinds 1917 met f680.000 verhoogd, maar er blijven nog teveel donkere plekken in dit deel van ons kerkelijk leven.

Kan het anders worden?
Ja, want het kapitaal der Gereformeerden is volgens Dr. Hania in de laatste jaren met 60 miljoen vermeerderd. 't Is voor een dominé haast niet om uit te spreken of te gelooven.

Moge dan het licht voor allen dagen.
Dan zal ook het onbekende comité, dat met lofwaaardige geheimhouding in veler stille armoede hulp verleende, en op ons aller waardeering aanspraak maakt, niet meer noodig wezen.

De dienaar zal van het altaar leven.

K. D.

UIT HET POLITIEKE EN SOCIALE LEVEN.

Het sociale leven vertoont in onze dagen een gansch ander beeld dan het politieke. Is het op dit laatste terrein betrekkelijk rustig, en heeft met name de aanneming der nieuwe Onderwijswet aan velerlei onrust een einde gemaakt, in de maatschappelijke verhoudingen stormt en bruist het van onvrede, en schijnt er aan de beroering geen einde te kunnen komen. Alles is in, en helaas dikwerf heillooze, beweging. Van stabiliteit is geen sprake meer. De eene staking rolt over de andere als de golven aan het zeestrand. De loonacties en uitsluitingen zijn niet van de lucht. Het wordt een wonder wanneer allen aan den arbeid zijn en er in 't geheel geen werk stilstaat, en met niet te verbergen vroege vraagt ieder, die niet aan de oppervlakte blijft staan, zich af, wat er van zoo'n wereld moet terecht komen.

Het kan zoo niet voortgaan.
De loonen klimmen steeds hoger.
De productie wordt helaas minder.
De prijzen stijgen ondanks schoone profetieën, en als er geen stilstand in deze angstwekkende oprijving en dwaze jacht komt, zal de ontevredenheid toenemen, en het sociale leven in een moeras van diepe ellende verzinken.

Zijn er voor dien droeven toestand ook oorzaken aan te wijzen?

Zeker wel, al zal ieder toestemmen dat dit leven zoo gecompliceerd is, en er in de tegenwoordige

verwickelingen zooveel factoren samenwerken, dat er van een preciese diagnose moeilijk sprake kan zijn. Toch zijn er wel elementen te noemen, waaruit de malaise dezer dagen zich laat verklaren, en dan denk ik natuurlijk allereerst aan den jammerlijken invloed van den wereldoorlog en den crisistijd. Deze periode heeft veelszins ontwrichtend gewerkt. Zij heeft de maatschappelijke verhoudingen scheef getrokken. Het sociale besef is door haar verzwakt, en zij heeft, zelve in ongerechtigheid geboren, tal van ongerechtigheden in het sociale leven veroorzaakt.

Moet ik dit nog bewijzen?
Deze periode kenmerkt zich immers door onheilge geldzucht aan den eenen en bittere „verellendiging" aan den anderen kant; zij is de tijd van oorlogswinst en achteruitgang in zaken; van opeenhooping van kapitaal en droeve verarming; van onverantwoordelijke vermeerdering der weelde en schreiende toename der ontbering; van kettighandel en effecten-verlies; van hamsteren en ondervoeding; van ontduiking der wet en honger, omdat er geen geld was om buiten de distributie te kopen; van prijsopdriving en woningwoeker, en... is deze sombere opsomming niet voldoende? Kan het dan nog bevreemden, dat bij zulk een omverwerping van alle maatschappelijke ordeningen, het gansche leven in de war is en niemand den moed en de kracht bezit het verlossend woord te spreken?

Maar er is meer.
De verwarring vindt haar oorzaak ook hierin, dat de laatste zes jaren een radicale breuk hebben geslagen met het verleden. Tusschen den toestand in het begin van 1914 en dien van nu ligt, ja in werkelijkheid een korte spame tijds van pas een halve decennie, maar als we op de groote veranderingen die plaats vonden, letten, is het alsof we tientallen van jaren verder zijn.

En... die sprong is te groot geweest.
Die overgang uit een wereld, waarin op sociaal terrein zich wel de vragen vermenigvuldigden, doch de geleidelijkheid nog den scepter voerde, in een tijd vol onzekerheid en mutatie hebben wij niet kunnen verdragen, en door die breuk is het leven veel te veel geschokt. Wij zijn uit onze kracht gegroeid. Wij hebben ons evenwicht verloren. De harmonische, evenredige ontwikkeling van alle geleidingen in het maatschappelijk geheel, en dat is toch de waarachtige sociale bloei, is onmogelijk geworden, en nu kermt en jammert de wereld van disharmonie.

Laat ik een voorbeeld mogen noemen.
De acht-urige arbeidsdag is voor sommige bedrijven beslist noodzakelijk, en er zijn tal van werkzaamheden, die om nog korter werkduur vragen, maar voor heel het bedrijfsleven is hij toch geen vereischte. Alle arbeid is in dit keurslijf van een bepaald aantal uren niet te dringen, en al moet de Overheid waken voor verkeerde exploitatie van de arbeidskrachten, de toepassing van één regel voor alle bedrijven, zal, waar de arbeid zoo gevarieerd is, op schade voor het economische leven in zijn geheel uitloopen. En gesteld dat deze acht-urige werkdag over de gansche linie een onafwijshare eisch was, dan kan het maatschappelijk organisme er toch niet tegen, dat met een grooten sprong deze sociale begeerte realiteit wordt.

Hier had de geleidelijkheid moeten betrach worden.

Zoo'n vaart is niet bij te houden, en al is het nu waar dat alle verhoudingen radicaal zijn omgekeerd, en we, bij zooveel veranderingen, wel moesten meespringen, toch is aan deze sprongen en schokken de groote beroering en onrust dezer dagen in niet geringe mate te danken.

Nog een andere oorzaak valt er aan te wijzen.

Allermint mag vergeten, dat de voortgang der revolutionaire ideeën en de overwinning, welke het Socialisme en Communisme in verschillende landen behaald hebben, aan deze woelingen niet vreemd zijn. Het succes dezer partijen is, hier minder en daar meer, voor velen een overweldigend geweest, en onder den druk van haar actie en de geweldige stuwing van haar sociale kracht, zijn talloos velen in beweging en beroering gekomen, die vroeger er niet aan gedacht zouden hebben hun vredige rust te verlaten. En deze storm werkt voort. Straks zullen de bezadigde elementen hem niet meer kunnen keeren, en als de massa eenmaal is ontwaakt, en, van God en Zijn Woord vervreemd, naar haar „vrijheid" grijpt, zal de woeling van heden nog slechts kinderspel zijn bij de ellende, die dan de wereld te aanschouwen geeft.

Is dan de ontwrichting aan het Socialisme te danken?

Niet alleen aan deze richting, maar wel mede aan haar ideeën. Want zij heeft jarenlang niets anders gezaaid dan bitterheid en ontevredenheid; met haar prediking van den klassenstrijd heeft zij in de harten van tienduizenden stelselmatig vijandschap gekweekt; door alleen aan te dringen op materiele verbetering heeft zij den zin voor het geestelijke geheel gedood, en nu maaien we den jammerlijken oogst van haar zaaisel.

Doch hieraan voeg ik terstond iets toe.

Wij mogen het Socialisme niet als zondebok gebruiken, want er zijn meer schuldigen. Debet aan de tegenwoordige malaise is ook de achterstand, die in de loonen heerschte, en de onevenredigheid

innschen de vrucht van den arbeid voor den werkgever en voor den werknemer. Hier was een niet te miskennen tekort. En in stede van uit eigen beweging en op eigen initiatief dat tekort aan te zuiveren, en de harmonie tusschen winst en loon te herstellen, heeft menigmen getalmd, totdat de massa niet langer wilde wachten, en moede van al het vragen en het geduld, is zij op gaan staan en heeft de ketenen verbroken.

En wie herstelt de rust?

Moest de redding niet uitgaan van ons als Christenen? En ach, ons Christendom is vaak zoo machteloos. Van ons moet dikwerf, als van Jezus' discipelen, toen de vader met zijn bezeten zoon tevergeefs hun hulp inriep, gezegd worden: „en zij hebben niet gekund.“ Wij zijn te zwak om de booze geesten uit te werpen. Wij bezitten zoo weinig geloofskracht. Wij hebben ook in menig opzicht met de wereld meegedaan. Wij hebben eveneens oorlogswinst gemaakt en gehamsterd, kettinghandel gedreven en het loon der werklieden verkort. Wij zijn ook meegesleurd door den geest van ontevredenheid, en gaan veel teveel in het stoffelijke op. Wij zijn niet die we kunnen en moeten zijn.

En toch... is het Evangelie de kracht.

Toch kan er alleen van verlossing sprake zijn door Jezus Christus, en in den weg Zijner ordinationen. Alleen, wanneer wij in gehoorzaamheid aan Hem, in het sociale leven Zijn gerechtigheid zoeken, zullen de waarheid en de vrede elkander ontmoeten. En daarom moeten wij aan den arbeid. Persoonlijk zullen wij ons beginsel in praktijk brengen, en niet alleen met het woord maar met de daad christelijk-sociaal zijn, en dan met het Evangelie de ontreddende wereld in.

Is er voor haar nog redding mogelijk?

Zal het sociale leven tot rust komen?

God weet het, maar wij hebben onze roeping te vervullen, en wee ons, indien de maatschappij mede door de schuld der belijders van den Christus verloren gaat.

K. D.

ZENDING EN EVANGELISATIE.

Een Tekort.

Onze tijd is er een van onbarmhartige critiek. Uit den aard der zaak ontbreekt de Kerk hieraan nog veel minder dan eenig ander lichaam. Die beoordeeling moet haar tot zelfkeur prikkelen, maar overigens stelde men zich uit het hoofd, dat reformatie het vuur van vijandschap, dat tegen haar blaakt, ooit zal kunnen uitblussen. Immers, de wereld haat haar niet in hare gebreken, maar in hare deugden. Hoe heiliger de Kerk wordt, des te fanatieker zal zij vernatst worden. Wanneer zij ook uit louter heiligen bestond, zou de wereld zich aan haar vergripen, zooals zij zich vergrepen heeft aan de Heilige Gods: Jezus Christus. Wij moeten zelfs geen sympathie begèeren van hen, die een antipathie koesteren tegen den Koning der Kerk. Woe de Kerk, zoo alle menschen wel van haar spraken!

Kan men deze critiek beschouwen als de onvermijdelijke botsing van de Kerk op de wereld, anders staat het met die andere, die in den boezem der geloovigen zelf op haar wordt uitgeoefend. Zij kan zoowel een zegen als een gevaar voor de Kerk worden. Een gevaar, als zij, voortkomend uit eenen ongewijden gedachtengang, aan prediking en eeredienst eischen stelt van Heileense wijsheid en schoonheid en de praktijk der godzaligheid verwisselt voor humanistische deugd. Maar zij is een zegen, als zij in worsteling met de realiteit der onvolkomenheid, grijpt naar het ideaal en aan de Kerk onophoudelijke, in onbarmhartige liefde, het ideaal voorhoudt en op reformatie aandringt. Eene Kerk „satisfait“ is een onding! Critiek, die zich richt op het ideaal, zij echter ook ideale critiek. Het komt mij voor, dat ook in de critiek der laatste tijden, zij het van ouderen of jongeren, het ideaal nog maar weinig werd benaderd. Het bleef te veel criticèeren op predikanten, predikaties en kerkelijke lichamen. Men vergat, dat deze veelzins niet anders zijn dan eene afspiegeling van het leven der gemeenten. Wat niet minder op zijn plaats zou zijn geweest en wat nog schier zoo geheel heeft ontbroken, is de critiek op de „leeken“ (vergun mij het onjuiste woord). Er is minstens evenveel reden tot critiek op het leeken-element als op de voorgangers.

De voornaamste critiek op het leeken-element in onze Kerken is... dat het bestaat. Het hoort er niet, het mag er niet zijn. Wij verwerpen de Roomsche Clerus; in de Kerk van Christus zijn niet anders dan geestelijken, de hypocrieten uitgenomen. Zoo is het ideaal. Maar het leeken-element bestaat, zool niet in beginsel, dan toch in praktijk. De „N. R. Cl.“ heeft de R.-K. en Prot. Kerk eens aldus onderscheiden: „De R.-K. Kerk is de Doe-Kerk, de Prot. Kerk is de Luister-Kerk“. Zeker is waar, dat ook in onze Gereformeerde Kerken de gemeente veel te veel object van bearbeiding is en veel te weinig subject. Dat behoeft niet in de eerste plaats veranderd te worden, door in den Eredienst zelf een grooter aandeel toe te kennen aan het leeken-element. Veel beter is het als de gemeente begrijpt, dat zij hunne plaatsen in de Kerk niet alleen voor zichzelf innemen. De predikatie moet het verzamelpunt zijn der strijders Gods. Eene anecdotte verhaalt van eenen koster, die op de vraag, wanneer de godsdiensttoefening begon, ten antwoord gaf: „De

Kerk begint om tien uur en de godsdiensttoefening begint, als de Kerk uit is“. God geve ons veel zulke kosteren!

Ten deze valt ten opzichte van ons Gereformeerd kerkelijk leven te wijzen op een groot tekort. Dr. J. C. Aalders schreef in zijne brochure: „Veruitwandigen onze Kerken?“. „Doet zich niet schier algemeen het feit voor, dat zoo weinig broeders geschikt zijn of zich willen leenen voor het ambt, met name het opzienerschap“. Van activiteit, van heilige passie voor de zaak des Heeren, is soms weinig te bespeuren. Zijn er ook in onze kringen niet vele „goede“ menschen, wier leven zich schijnt te bewegen tusschen hunne kop koffie, hunne courrant en hunne pijp? Heeft de Kerk soms niet iets op een beeenruwd dorp, even vredig en even doodsch? Mag aan velen onder ons de vraag niet eens gesteld worden: „Wat heeft uw godsdienst u gekost?“. „Zijt gij — afgezien van uw kerkgaan en huisgodsdienst — anders dan gij geweest zoudt zijn, indien gij geen christen geworden waart, anders dan de fatsoenlijkste wereldsche mensch?“. In de prachtige „Geschiedenis Portretten“ van Querido noemt hij Van Deysel: „een kruisziel“. Zie, dat is het, wat wij zoo missen, kruiszielen, die in vuur en vlam kunnen staan.

Met name is dit zoo doordend voor den arbeid der Evangelisatie. Er doen zich op dit terrein vele vragen voor. Hoe ontdekken wij de onkerkelijke massa aan hare Godsbehoefte en haar Godaverlies? Hoe zullen wij reddend de hand vatten van de slachtoffers der zonde in de helhoeken onzer groote steden, waar wij bij wijze van spreken minder geïnteresseerd zijn dan op de planeet Mars? Moeten hier geestelijke en sociale hulp elkaar ontmoeten naar het woord, dat: „het moeilijk is iemand te redden, die koude voeten heeft?“. Hoë moeten wij spreken en schrijven om gehoord en gelezen te worden, zonder hetwelk immers geen evangelisatie mogelijk is? Alles belangrijke vragen, doch de liefde is vindingrijk. Doch het grootste probleem is: Hoe komen wij aan de arbeiders voor dit werk?

Men zal zeggen: wij hebben daarvoor onze dienaren. Doch van de ambtsdragers wordt nu reeds geestelijke overproductie geleverd. In zijne predikatie ter gedachtenis van Dr. J. C. Sikkel heeft Dr. Fernhout getuigd: „Hij kon evenmin als een uwer dienaren in zijnen arbeid de grens van zijn eigen begeeren bereiken“. Trouwens het is niet genoeg tot de uitzending van missionaire dienaren mede te werken, heel de Kerk moet de missionaire dienaren zijn van Jezus Christus. Wij spreken van onze voorgangers. Niet ten onrechte vraagt echter Bakels in zijn „Leekboek over den Godsdienst“: „Waarom noemen wij iemand eenen voorganger, als wij hem niets nadoen?“. Het is niet genoeg geld voor den arbeid te geven. Met geld kan de gemeente hare heilige roeping niet afkopen. Ik denk aan dat kloekke woord van Uria: „De ark en Israël en Juda blijven in de tenten en mijn heer Joab en de knechten mijns Heeren zijn gelegerd in het open veld, en zoude ik in mijn huis gaan, om te eten en te drinken en bij mijne huisvrouw te liggen? Zoo waarachtig als gij leeft en uwe ziel leeft, indien ik deze zaak doen zal!“ (2 Sam. 11:11). Die stemming moest meer in de gemeente leven. Nergens meer dan op Evangelisatiegebied kunnen de talenten ontplooid worden, die krachtens het algemeene priesterschap in de geloovigen leven. William Booth heeft eens gezegd: „Niet door goud of zilver, maar met Zijn eigen bloed heeft Christus ons vrijgekocht en tot geen minderen prijs dan persoonlijk betoonde liefde, kunnen wij zielen winnen voor het koninkrijk Gods“.

Vergelijking met andere kringen van geloovigen, doet ons ons tekort op dit terrein nog sterker gevoelen. Men kan een open oog hebben voor al de fouten van het Methodisme, feit is, dat het in al zijne vormen de menschen tot groote activiteit prikkelt, hun den mond open en de tong losmaakt. Van menig door het Methodisme gewonnen, kan gezegd worden: „De stomme sprak, zoodat de schare zich verwonderde“. Tot iemand, die critiek uitoefende op de uniformdracht van het Leger des Heils, merkte een heilssoldaat snedig op: „Als Petrus de trui gedragen had van eenen heilssoldaat, had hij Jezus niet kunnen verloozen“. Het is zeker gemakkelijk aan te toonen, dat het in die uiterlijkheden niet zit, als wij er dan met het woord maar voor uitkomen, wie wij zijn. Het groote werk van William Booth was, dat hij deed werken. Ik lees in zijne levensbeschrijving: „De dronkaard, de misdadiger, de straatlijer, de man, die heelemaal vervallen was, zij werden allen zijne vrienden en volgelingen en zeer gewaardeerde medehelpers“. Kunnen dan onze Gereformeerden, die week aan week in de catechismus-prediking „opleiding“ ontvangen, niet leeren, wat Booth aan straatlijsers geleerd heeft? Een aanhanger der „Gemeenschapsbeweging“ in Duitschland noemde het „een ziekte-toestand in de gemeente van Christus, dat er beroepsarbeiders noodig zijn voor den Evangelisatie-arbeid“. Mogelijk is dit wat eenzijdig, maar als eene getuigenis en belijdenis van den Heiland zoo weinigen in de gemeente over de lippen wil, is dit zeker verre van gezond te noemen.

Eene psychologische verklaring van dit achterstaan van Gereformeerden bij andere geloovigen, zou misschien gevonden kunnen worden in het wettisch of half-wettisch standpunt, dat bewust of onbewust nog velen in onze Kerken innemen. Er zijn nog vele Hagars in de tent van Abraham! Soms nog niet eens een wettisme in den edelsten vorm, dat men zichzelf eene gerechtigheid voor God zoekt op te richten, maar slechts vragen naar gebod en regel en voorschrift. In zijn „Geestelijke Zinnebeelden“ vergelijkt John Bunyan zoo

iemand bij een drijftol, die slechts bij zweepslagen zich beweegt. Hij zegt:

Dus is het met den mensch gelegen,
Die nog op wettisch standpunt staat.
Slechts Mozes zweep kan hem bewegen.
Niets wil hij doen, als zij niet slaat.

Bij anderen heeft de wet wel ontdekt aan eigen verlorenheid, maar men verstaat niet het Goddelijk Verlossingswoord: „De wet is door de engelen besteld in de hand des Middelaars“ (Galaten 3:19). Onzeker van eigen behoudenis, mist men vrijmoedigheid en blijmoedigheid in het geluigen. Men verstaat niet, dat voor alle gebrek vervulling is in Christus; dat zwakheden en gebreken, mits erkend, geen belemmeringen zijn voor den arbeid in het koninkrijk Gods, omdat naar waarheid door iemand gezegd is: „In zwakken blijkt de Koning van het Godsrijk machtig en in hen en in hun arbeiden toont Hij, dat Hij ontvangen heeft alle macht in den hemel en op de aarde“.

Hoe het zij, er valt te constateeren een groot tekort.

Evenmin als een tekort bij de voorgangers buiten de gemeente ongaat, evenmin gaat dit tekort bij de gemeente buiten de voorgangers om. Allereerst ligt er een tekort bij de prediking. De waarheid te brengen in een van het volksleven afgestorven taal — hoe schoon die ook zij! — stelt den hoorder niet genoeg in staat te geluigen in de wereld, die de Tale Kammāns niet verstaat. En wat den inhoud der prediking betreft, heeft Prof. Greijdanus juist opgemerkt, dat zij niet alleen moet gaan over de kennis Gods, maar ook over den dienst Gods. De preek moet inspireeren tot werken.

Ten tweede is er gebrek aan organisatie. Hoe weinige predikanten verstaan het zichzelf te vernieuwvuldigen. Hoe velen staan den ganschen dag ledig, omdat niemand ze gehoord heeft. „Leeken-hulp“ wordt vaak nog met leede oogen gezien.

De Reformatie der 16e eeuw heeft tegen de priesterlijke hiërarchie naar voren gebracht: „het algemeen priesterschap der geloovigen“. Die waarheid weer helder aan het licht en in praktijk te brengen is van nieuwe reformatie zeker niet de minst gewichtige taak. Wij kunnen het tekort aantoonen en naar het ideaal hunkeren, God alleen kan het ideaal werkelijkheid maken. Dan zal het gaan naar den regel: „De Heere gaf te spreken; der boodschappers van goede tijdingen was eene groote heerschare“.

N. B.

LITERATUUR EN KUNST.

Moderne letterkunde en christelijke opvoeding.

II.

Vooral tegenover de nieuw-ontwakende letterkunde van '80 was een reactie, door onthouding of bestrijding, van de zijde der ontruste „christenen“ natuurlijk.

De letterkundige beweging, die opeens ons vreedzaam kikkerland in beroering bracht, zoodat het kabaal zelfs achter de kerkmuren werd gehoord, ontving haar aandrift en zegeteeken van hen, die in het bestaande christendom, à la Nietzsche, een verouderde overlevering, ziekelijke ascese, bekrompen bijgeloof, kunst-onvruchtbaarheid en levensvijandschap zagen.

Tegenover het boven-natuurlijk karakter van het kerkelijk christendom, vooral uitkomend in de aanbidding van het geestelijk wonder en de onkenning van de overtreffelijkheid van wereldwinst, kozen de kunstenaars van '80 stelling in het puur aard-sche streven naar leven.

En ieder deed het op zijn manier.

Marcellus Erman, de voorlooper der letterkundige hervorming, was volstrekt pessimist. De herleeft beschaving verscheen hem als de opflikkerende vlam uit een ten doode gedoemde maatschappij. De hoogste wijsheid was hem, te zorgen, dat dit menschengeslacht uitstierf.

Perk stelde zijn kunst in dienst van een naturalistisch pantheïsme:

Heelal, waarvoor ik biddend lig gebogen.

Kloos, in zijn eerste tijdperk, schold het christendom voor al wat hatelijk was, en in zijn latere periode stoorde hij smeujige mystieke verzen, waaraan hij een zoetig christelijk smaakje gaf.

Van Eeden heeft in zijn fijn-symbolische „de kleine Johannes“ het kerkelijk christendom een knauw gegeven.

Hoewel bij deze letterkundigen, en gros genomen, de leuze, dat de kunst alleen om zichzelf gediend mag worden, ongevraagd was, heeft in hun onderbewustzijn duidelijk een anti-christelijke tendenz gewerkt, en hunne werken toonden, dat het diepere instinct somtijds sterker was dan de aangenomen leer.

Maar ook waar deze leer van de kunst-om-zichzelf zuiver beleefd werd, was een botsing met de positieve christelijkheid onvermijdelijk. Men kan gerust zeggen, dat hier zelfs de antithese het felst geweest is, en de „christenen“ de openbaring van nieuwe kunst als een vijandigen aanval moesten voelen. Met een heldenmoed, een betere zaak waardig, hebben Van Deysel, Querido, Coenen, Netscher, Van Hulzen en Heyermans in hun eerste romans met de „vooroordeelen“ van de oude christelijke moraal op letterkundig gebied gebroken. Onvruchtbare werken